

Elveszett Paradicsom

részlet a II. könyvből

A Sátán a Bűnt¹ ráveszi, hogy kinyissa a Pokol kapuját, majd útnak indul a Káosz birodalmán át, hogy eljusson a Teremtett Világba, és bosszút álljon a mennyei vereségért.

II. ének

(...) Így szólt,

s fogta a végzetes kulcsot, az összes 871
 kínunk-bajunk szomorú eszközét;
 állati uszályát a kapuhoz
 vonszolta, és felrántotta a rostélyt,
 melyet a Styx hatalmai együtt 875
 sem mozdíthattak volna meg soha, 876
 egyes-egyedül ő. Ekkor a kulcs 876
 a zárrendszerbe akaszkodva fordul,
 s a gránitkemény hevedereket,
 acélrudakat könnyedén kioldja.
 Kivágódik féktelen lendülettel, 880
 rengő és morajló zsanérokon, 881
 nyög és dörög a pokoli kapu, 881–882
 hogy végső alapjáig megremeg 882
 az Erebus.

Kinyitotta, de újra

bezárni meghaladta erejét; 884
 a kapu szélesre kitárva állt; 884
 akár átvonulhatott volna rajta 885
 felfejlődött szárnyakkal, lobogók,
 jelvények alatt, harci szekerekkel, 887
 lovassággal egy egész hadsereg, 887
 szórt alakzatban, olyan tágra nyílt;
 s mint egy kohó torka, vörös tüzet, 889
 tornyosuló füsttömeget okádott. 889
 Egyszerre megnyílnak szemük előtt 890

¹ A Bűn Sátán lánya, allegorikus alak: kettejük vérfertőző nászából születik a Halál. „Pokoli Hármaságuk” a Szentháromság ellentéte. (A magyarázó lábjegyzeteket Péti Miklós készítette – A szerk.)

<i>a vén, dérverte mélység titkai;</i>	891
<i>sötét, dimenziók s vég nélküli,</i>	891
<i>behatárolhatatlan óceán,</i>	
<i>ahol szélesség és hossz és magasság</i>	
<i>és hely és idő elveszik, ahol</i>	
<i>a legöregebb Éjszaka s a Káosz,²</i>	895
<i>a Természet ősszüllői örök</i>	895
<i>Anarchiát tartanak végenincs</i>	
<i>háborúk robajában, és kavargó,</i>	897
<i>zavaros összevisszasággal állnak.</i>	897
<i>Négy ádáz bajnok: a hó, a hideg,</i>	
<i>a nedves, száraz küzd uralomért</i>	
<i>és viszi ütközetbe embrió</i>	900
<i>atomjait. A zászlóik körül</i>	900
<i>csoportonként, a klánjaik szerint</i>	
<i>rajzik nehéz- és könnyű fegyverekkel</i>	
<i>a tompa, éles, lassú, gyors tömeg,</i>	903
<i>oly megszámlálhatatlanul, akár</i>	903
<i>Barka vagy Küréné³ perzselt homokja,</i>	
<i>melyet felkapnak könnyű szárnyaikra</i>	905
<i>ellensúlynak a tomboló szelek.</i>	905–906
<i>Mindig azé a pillanat, akit</i>	907
<i>éppen többen támogatnak; a Káosz</i>	907
<i>ítélkezik itt, és ítéletével</i>	908
<i>még tovább gerjeszti a háborút;</i>	908
<i>amely által fenntartja az uralmát.</i>	909
<i>A Véletlen a főminisztere,</i>	909
<i>mindent ő kezel. Erre a vad ürre,</i>	910
<i>a Természet méhére, mely a sírja</i>	
<i>is lehet, és se Víz, se Föld, se Tűz,</i>	
<i>és Levegő sem, hanem mindezekről</i>	913
<i>agyonterhelt, zavaros keverék,</i>	913
<i>melynek így folyton harcolnia kell,</i>	
<i>mígnem a Teremtő Mindenható</i>	915
<i>titkos alapanyaggá rendezi,</i>	916
<i>hogy új világokat teremtsen; erre</i>	916
<i>a vad ürre állt rá az óvatos</i>	
<i>Gonosz a Pokol peremén. Lenézett,</i>	
<i>felmérte az utat; mert nem kicsiny</i>	919
<i>szoroson kellett átgázolnia.</i>	920
<i>Füle sem zúgott kevésbé a zajtól</i>	
<i>(ha nagy dolgokat mérünk a kicsikhez),</i>	
<i>mint ha Bellona⁴ küldené az összes</i>	

² Értsd: a Káosz allegorikusan megszemélyesített uralkodója.

³ Barka és Küréné homokviharokról híres észak-afrikai helyek.

⁴ Bellona Mars nővére, a háború római istennője.

<i>ostromgépét nagyvárosokra, vagy lezúgnának az Ég traverzei, és a lázadó elemek letépnék a tengelyéről a Földet. De végül kibontja vitorlafesztávnyi szárnyát, s a füstözönben elrugaszkozik.</i>	925
<i>Sok mérföldnyire nyargal felfelé egy felhőn, mint egy padon, vakmerően, de hirtelen szétfoszlik az ülése, belefut a hatalmas semmibe, s függőlegesen zuhan tízezer ölnyi, hasztalanul verdes zavartan; és még most is esne, ha nem löki vissza balszerencsénkre egy tüzes, salétomos ködgomoly ugyanannyi mér föld magasra; ennek a dülhe meg belefut egy Szirtisz⁵ mocsárba, amely se rendes szárazföld, se tenger; s majdnem elnyeli őt. Nyomul tovább a durva masszában félig gyalog, félig repülve – egyszer evező, máskor vitorla kellene neki –, ahogy a griff a zord vidéken át szaladva-szállva, szirteken, mocsárban az arimaszpét üldözi,⁶ aki lopja a féltve őrzött aranyat. Ilyen mohón tör a Gonosz előre lápon, hegyen, síkon, rögön keresztül, tömörben, hígban; kézzel, a fejével, lábbal, szárnyal; úszik, gázol, merül; repül, mászik, vergődik, mire végül valami mindenre kiterjedő szilaj lárma, megdöbentő zajok, és hangok összevissza zagyvaléka ront heves indulattal a fülére az odvas feketeségen keresztül. Előretör rettenthetetlenül a hang irányában, hogy megtalálja azt a valamit, akármit, Erőt, vagy a Legvégső Mélyek Szellemét,</i>	930 930 934 934 935 940 942 942 945 950 950 952 952 953 953 954 955 955

⁵ A Szirtiszek sekély, zátonyos öblök a Földközi-tenger libiai partvidékén (lásd ApCsel 27,17 és Lucanus: *Pharsalia* 9.364).

⁶ Az arimaszpok legendás egyszemű népség, akik – Hérodotosz szerint – az ismert világ legszélén élnek. Az aranyat a mellettük élő griffmadaraktól lopják, akik féltve őrzik a kincset (lásd *A görög-perzsa háború* 3.116, 4.13, 27).

<i>aki talán ott lakik a robajban,</i>	957
<i>valakit, akitől megkérdezi,</i>	957
<i>hol van a sötétség legközelebbi</i>	
<i>partja a fény határán. S ekkor íme!</i>	
<i>Előtűnt a Káosz trónja. Veszett</i>	960
<i>mélységen nyúlt el sötét pavilonja;</i>	960
<i>vele ült a trónon a Gyászruhás Éj,</i>	
<i>minden dolgok legöregebbike,</i>	
<i>uralma támasza, s mellettük állt</i>	
<i>Orcus Hádésszal⁷ és a rettegett</i>	
<i>nevű Demogorgon,⁸ a Zűrzavarral,</i>	965
<i>a Rémhírrrel meg a Vaksorssal együtt,</i>	966
<i>az Összevisszasággal tülekedve;</i>	966
<i>és velük az ezerszájú Viszály.</i>	967

HORVÁTH VIKTOR fordítása

HORVÁTH VIKTOR

A MAGYAROK ELVESZETT PARADICSOMA

Munkatérkép a Paradise Lost fordítása közben

Szobrászok mondják: *a kő visszabeszél*. Ha az alkotó nem hallja meg a hangját, abból torzszülött lesz. Tehát figyelünk Miltonra, Luciferre, Istenre meg a többiekre, próbálunk rájönni, mit akarnak külön-külön, mit akarnak együtt, méricskéljük, hogyan adhatjuk meg nekik, amit akarnak, eszközöket választunk, ha nem lehet választani, mert még nincs olyan eszköz, akkor legyártjuk.

Korszerű eszközökkel barokk kompozíciót? A mű korábbi fordításai igen jók, viszont elavultak, túllépett rajtuk a kultúra – a legfrissebb is félévszázados, ráadásul Jánossy István már a maga korához viszonyítva is pozór nyelvet használt. 1969-ben ez tűrhető volt, bár gyanítom, hogy ennek a szövegnek szerepe van abban, hogy az *Elveszett Paradicsom* ki-

⁷ Orcus és Hádész az alvilág uralkodójának latin és görög neve.

⁸ Mitikus alvilági istenség, akinek már a neve is rettegéssel tölt el; Boccaccio közvetítésével vált népszerűvé a reneszánsz irodalmában (lásd *Genealogia Deorum* 1.6).